

Տարեկան 10 բուլի, վեց ամիսը՝ 6 բուլի, երեք ամիսը՝ 3 բ. 50 կ.,
ամիսը՝ 1 բ., հատով 5 կոպէկ:
Բաժանորդ գրեւով են Թիֆլիսում միմյայն խմբագրատանը:

თბილისის ზეგზუნი თიფისი. Редакция «Нор-Дар»
 ზეგ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը: Յայտարարությունները ընդունում են ամեն լրգուներով: Յայտարարությունները բաժին 2 Կ., բեկկամերի համար կրկնապատկ

ՔԼԴԱՔԵԿԵՆ-ԳՐԵԿԵՆԵԿԵՆ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԹԵՐԹԸ
ԹԻՓԼԻՍՈՒՄ
ՆԵՐԿԱՅ 1890 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ

(Եօթներորդ տարի)

Հրապարակում է նոյն դիրքով և ծրագրով
ուժեղ ստանում է և սեփական հեռագրերը

Տարեկան զինն է 10 ռուբլի, վեց ամսուանը՝ 6 ռուբլի, հատով՝ 5 կոպ.
Եւրոպայի, Թիւրքիայի, Ամերիկայի և այլ հեռոււոր երկիրներէ
բաժանորդները վճարում են տարեկան 30 Ֆրանկ:
Բաժանորդ են գրւում իւրաքանչիւր ամսի 1-ից միայն:
Թիֆլիսում բաժանորդ են գրւում Ռիֆայն և Նոր-Ռարս-ի խմբա-
գրասանը:
Խմբագրատունը գտնւում է Բարօնսկայա փողոցում, պոստ-հե-
ռագրատան գէմ, տուն № 12.
Օտար քաղաքներից զինում են խմբագրութեան՝ Тифлисъ, въ
Редакцію ежедневной газеты «НОРЪ-ДАРЪ» կամ Тифлисъ (Caucase)
Rédaction du journal «Nor-Dar».
Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆՆԻԱՐ ՍՊԱՆՆԻԱՐԱՆԱՆ

ԲՈՂԱՆՊԱԿՈՒԹԻՒՆ

—

Հեռագիրն էր
Քրոնիկոն. — Լուրեր՝ Նամակ խմբ-
բազրին. Մատենախոսութիւն (շարուն),
Թղթակցութիւնն էր. — Նիւի,
ՂլրԱրժաշ,
Քաղաքական, — Քաղաքական լու-
րեր:
Տեղեկատու,
Շաղապարտութիւնն էր.

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԱՆՈՐԴԱՐՆԻ
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՑ

—

ՏԱՄԱՐԱՎ, 30 յունուսիս.— Սամա-
րայի քաղաքագլուխ Սուբբուտինի
գործի առիթով կոչուած 88 վկա-
ներից 50 հոգի էին եկել, մեծ
մասամբ Սամարայի դրամատիկներն,
որոնք բոլորն էլ վկայութիւն տուին
յօգուտ Սուբբուտինի: Բացի հա-
շտեմատներից, պէտք է ըննուել
նաև Սուբբուտինի գրած և Արժա-
նովի ստորագրած 250 ռ. ձեռա-
գրերը: Աւելի պարզ կացուցանե-
լու համար դատարանի դահլիճում
կան է արուած իսկական ձեռա-
ցագրի լուսանկարը մի խորանարդ
բարձին մեծացրած: Արժանովիներից
«Հ» հարցն էր ներկայ և ոչ որդին
գատարանի դահլիճում:

ԼՕՆԻՓՈՆ.— Բուշուկուս ձերբա-
կալուած է ռուս նաղիւնը պրիկց
Կօբուրգի դէմ սարքած դաւա-
գորութեան վերաբեմարտ Խօլօպի-
վի հետ միանալուն համար: Ու-
տիկանութիւնը գտել է Պանիցա-
յին ուղղած Խօլօպիվի նամակը,
որի մէջ ասուում է, թէ Հասելն է
շաղու ժամանակը բոլշարականնե-
րայ կառավարութիւնը գահավե-
թելու և թէ յեղափոխութիւնն ա-
ռանց արիւնհեղութեան պիտի կա-
տարուի: Սօֆեայի գերմանական
ընդհանուր հիւպատոսը ռուս կա-
ռավարութեան անտանով պահան-

ջնց, որ Խօլօպկովին, իրեն ռուս
Հպատակի, իրեն — Հիւպատոսին
լանձնեն: Բօլշարական կառավա-
րութիւնը դեռ ևս պատասխան չէ
տուել այդ պահանջին: Սօփիայի,
Պէրգլիւնի, Սլաւենսկիի, Շուսկինի
և Ռուշուկի տեղւոյաւ հնդերի
կառավարիչները հեռացրուած են
իրենց պաշտօնից և նրանց տեղ
շնչանակուած են — մայօր Մարինո-
վը, Բօյզը, Պետրովն և Գրան-
դերսկին: Զինուորական միջնետ-
րութեան շտաբը վերափոխուած է:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԿ. — Հրատարակուած
է բարձրագոյն հրաման 18 միլ.
ռուբլու վնց կարգի սերիայի սոմ-
երու ձանքերու:

Գրաֆ Վալուևի թաղման հանդիսին ներկայ էին Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլայևիչն և Մեծ Իշխան Վլադիմիր Նիկոլայևիչը։ Դադաղի վրայ բազմաթիւ պսակներ կային դրուած։

Խաղաղքների ցուցահանդեսը կը բացուի մարտի 11-ին։ Էքսպոզիցիաները 150 շնորհ են։

ՏԱՄԲՈՎ. — Ձեռագագրի քննութիւնը Սուբբօտինի համար լաւ հետեանք ունեցու և հաւատարմատարները, մէկ ժամ խորհրդալեցեւոց լետոյ, բոլորովին արդարացրին Սուբբօտինի, որ մեղադարւում էր վաճառական Արժանովի անունով կեղծ ձեռագագրի շինելուն համար։

ԼՈՂՈՒՄ. — Պարլամենտի բացման ժամանակ կարգացուած գահական ճառում խօսուում է արտասահմանեան պետութիւնների բարեբաւական յարաբերութիւնների մասին, բայց յիշում է նաև Պօրտուգալիայի զինեալ յարձակումը Աֆրիկայի վրայ. յոյս է յայտնուում ստրկութեան վերաբերմամբ բրիտանեալում կայանալիք կոնֆերենցիայի աջողութեան վրայ։ Այնուհետև խօսուում է Իրլանդիայի համար լինելիք բարոյաբանների մասին։

ՎԵՆԵՍ. — «Neue Freie Presse»-ին հեռագրում են Սօֆիայից, որ Պանիցան և երեք ուրիշ մատնուած սպաներ հրաժարեցրած են

գինուորական ծառայութիւնից և
լանձնուած են քաղաքացիական
դատարանին:

ԲԵՐԼԻՆ. — «Norddeutsche
Allgemeine Zeitung»-ը յայտնում
է, որ բանուորներէ խնդիրը մի-
ջապահին լուծման համար, բացի
Տրանսիլիայից, Անգլիայից, Բելգիա-
ից և Զուիցերլանդից, նախապա-
րաւտական լարբերութիւնները ըս-
կըսուած են և՛ այն պետութիւն-
ներէ հետ, ուր բանուորներէ խն-
դիր է լարուցուած, այն է՝ Իտա-
լիայի, Դանիայի և Տուրքիայի հետ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱՆ

30 ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Լենդոն 90 ¹ / ₄ , ր., 91 ր., 3140 ր.	
Բեռլին 44,70 ր., 44,57 ր.	
Պարիզ 36,30 ր., 36 ¹ / ₄ ր.	
Պոլսի խոյակերտալ	7 ր. 31 կ. սակ.
Մարս. կուլոսն	146 ր. — կ. սակ.
Աթմաթ	1 ր. 08 կ. զն.
Բոստալին զեխ	6 հ 7 ¹ / ₂
Պետակ. բանկի 5 ¹ / ₂ տոտս.	
1-ին չըճանի.	99 ր. 62 կ. զն.
2-րդ	99 ր. 87 կ. սակ.
3-րդ	99 ¹ / ₄ ր. — կ. սակ.
4-րդ	99 ր. 62 կ. զն.
5-րդ	99 ր. 62 կ. զն.
6-րդ	99 ր. 62 կ. զն.
100 հ. 1000 ր. արևելեան փոխառութեան	
5 ¹ / ₂ տոտեր,	
1-ին չըճանի	100 ր. 62 կ. սակ.
2-րդ	100 ր. 37 կ. սակ.
3-րդ	100 ր. 62 կ. զն.
Ասալին 5 ¹ / ₂ ներքին փո-	
խառութեան	
տոտեր	240 ¹ / ₄ ր. — կ. զն.
2-րդ	280 ր. — կ. սակ.
Ներքդ փոխ. Ազն. Հոգ.	
անի	218 ¹ / ₂ ր. — կ. սակ.
5 ¹ / ₂ տ. ընձանի	100 ր. — կ. սակ.
Ժ. Բ. քաղ. վարկի ընկեր.	
գլխ.	ր. — կ. զն.
Բոստալին արտադրութեանը Հաստատուն է:	

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Մեզ գրում են,—Յաւուսարի 31 ա-
ւատեան 12 ժամին, թիմիս առաջ-
որդ Գեոր. Մամբէ Սրբազանը այ-
նչեց նաև Մարիամեան-Յովնանեան
որ. դպրոցը Տեսող պ. Փ. Վարդա-
նանը ամբողջ ուսուցչական խումբով
խմաւորեց Գնր. Սրբազանին, որ գա-
ւով մտաւ ուսուցչական սենեակը,
որ նայորաւոր խրատեց յորդորեց ու-
սուցչական խմբին, որ յոյս յայտնեց,
որ ամենքը կաշխատեն իրենց պարտիքը
արեւիսդեմ թեամբ կատարելու Այնուհետև
ընթաց գաստարանները չըլլելուց յետոյ
հիմնեցաւ դպրոցըլ, սրբազանի նայորա-
նան խրատելը լաւ տպաւորութիւն
ողեցին լսողներ զրաբ

Մտկութեամբ կայացող հնագիտական
III համագումարի յունուարի 19-ին
կայացած նիստում կարդացուել է նաև
հիմնական զեկուցում Վաչագի մի նոր աստու-
թեան մասին: Տիգրիսի ակունքներում
խորքերից հնախա գտնուած է Այլ նա-
մանը, որ հնում կոչուած էր Անդղ
ուն, նոյն անունով կար նաև մի քա-
ղաք մի բարձր ժայռի վրայ շինած ամ-
րոցով Այդ ամրոցում, հայ պատմադի-
ւորի ստեղծ, պահուած էին արքունի
անձեքը ու միևնոյն ժամանակ զա հայ
պաշտօնիւրի հանգստարանն էր, Մով-

մէջ Խորհնացնի հայնախարարներին ծագական մասերի [տոսելիդ] նկարագրում է մինչև հայագետի մասնին, որ տիրառնեան այժմոսին, դարհուրելի կերպարանը, որի մասար էլ կոչուում էր անգեղ (տղեղ)։ Պատմադիմելիքի յիշատակած ժողովողական երգելու ողիցազնական բնառորութիւն ունի նա, աւստի հարց է ծարումարիցեք անգեղը հին հայոց աստուած է եղել և այն պատերազմի աստուած։ Աստուածաշնչի թաղեմորաց զրէր մէջ ասորական պատերազմի աստուած Ներգալի տեղ դրուած է հայերէն Անգեղ։ Սեւեթը (VI դարում) նոյնպէս աստուած է համարում նրան։ Ուստի ղեկուցանողը ենթադրում է, որ ասորական կրօնի ազդեցութեամբ հարաւ-արեւմտեան Հայաստանում պէտք է որ պատերազմի աստուած եղած լինի, ինչպէս ասորալարելական ազդեցութեան մտել է Բաաղի (բաաղի-տուն) և Անուի (ասորոց երկրի իշխան աստուածը) պաշտամունքը։ Անուից մնացել է Անի ամրոցի անունը (Բաւթը Հայքում)։

Ինչպես արդեն հաղորդել ենք, Թիֆ-
լիսում շինվող եկոյրերի հովանա-
ւորութեան ընկերութեան՝ պատուաւոր
հոգաբարձու ընտրուած էր նաև Նորին
Վեհափառութիւնը։

Այժմ ինչպես հաղորդու է «ԵՄՅ»-ը,
յիշեալ ընկերութեան վարչութիւնը ասա-
ցել է Նորին Վեհափառութեան զրու-
թիւնը, որով օրհնում է այդ օգտակար
ձեռնարկութիւնը, ընդունում է պա-
տուաւոր հոգաբարձուի կոչումը և կար-
գաւորում է Թիֆլիսի կանխաւորայից
օգոյտ ընկերութեան վճարել տարեկան
200 ռուբլի։

Անցեալ տարի առաջին աղմուկ բարձ-
րացած ձկան թոյնով թռնաւորութիւն մը
ընան դէպքերի պատճառով Նոյն թոյնը,
ինչպէս երևում է, անհնազանդեցում է
սակա այս տարի Թիֆլիսում, յունուարի
27-ին, մի ընտանիք հազիւ ազատուել
է մահից։ Այդ ընտանիքը ուսուկով վա-
ճաւորացումով դնած չափաի ձուկը, թու-
նաւորութիւն է և միայն, Վիֆլիսում ա-
նելով, վաղաքան բժշկական օգնութիւն
ներհիւ ազատ է մնացել անխտապօքե-
րի մահից,

«Արարատումը կարդում ենք, որ Նո-
րին Վեհափառութեան Լոնդակով (Նոկոմ,
Օ. № 510) արժ. Նահապետ արեղայ
առաջադեմները և պ. պ. Կարապետ Կոս-
տանյանցի և Սեդրակ Մանդինի անց
աղբում են ռուսումնարանական յանձ-
նաժողովը, այդ Յանձնաժողովի պարտա-
գործիչին է վերանային արթնու-
թեամբ հսկել է զամբոյ ճիշտ կատարման
ստատոսի և հրատարակել է Նորին
բնութիւնն կանոնաց և ծրարաց ի կող-
մին, վարդապետաց եկեղեցական-ժխա-
ն ուսումնարանաց հայոց, ի տարա-
նական ղեկավար դիմելով ի հրահանգու-
իւն Նորին Սրբութեան: Ուրեմն էլ-
առանձնաժողովը ղեկավարում են
այն մի անհնաժողով, որ պէտքէ լուծէ
ուղղութիւնն տայ մեր ուսումնարա-
նական գործին:

Հօգնայտութի Ս. Ս. Գօնչարովը, ինչ-
էս լսել են տեղական թերթերը, ար-
արադատութեան միջնորդի հեռագրով
տերբուրդ է կոչուած ծառայական
ըմբողջ:

Ստացանք «Արարատ» ամսագրի անցեալ
1889 թ. վերջին տետրը Սոյն համա-
րում հրատարակուած է պ. Կարապետ
Նեգանցի մի յօդուածը հանգուցեալ Յով-
սէյի Իզմիրեանցի կտակի և նրա իրա-
զդածման մասին Սոյն համարում շա-
րունակելի են մնում առաջիկայ տա-
րուց հետո պ. Սեղաթ Մանդինեան-
ցի «Իրազնանկան դասերի» և Քաջըն-
րունու և Ճանապարհորդական նկատու-
ղութիւններ յօդուածները:

Ստացանք «Բազմավեկ» ամսագրի
յուշնուարի նոր տետրը: «Բազմավեկ»-ը
ևս հոր ծածկ, այսինքն կազմել պատրաս-
տել տուն՝ ամսագրի բովանդակութեան
համապատասխան:

Ստացանք «Մուրճ» ամսագրի սոյն
1890 թվականի առաջին համարը:

Ստացանք Վաղատարութիւն Մատթէ-
ոս աւետարանի ի պէտս դասախոսու-
թեան կրօնի՝ գիրքը, որ տպուած է
Շուշում օրին 1889 թուին, Հեղինակն
է Վահան քահանայ Շահսենեան:

Ինչպէս արդէն հաղորդել ենք, Պետերբուրգում վախճանեցաւ Արարաբաղի խանի ուղիղ շառւաղի կաթող Դաւիդ-խան Աղայարովը, որ ահագին հարստութիւն է թողել, Դաւիդ-խան Աղայարովի մայրը՝ Բիկի-աղան Իբրահիմ խանի թոռն էր և միակ ժառանգը և ղեռ 1876 թուին, իւր կենդանութեան միջոցին, իւր ամբողջ կայքը կտակել էր Կովկասի ժառողքին՝ եթէ իւր որդին Դաւիդ-խանն անգուակ կ'լինի, Դաւիդ-խանը զաւակ չունի և ապրում էր Նաստախա Սահաքովա Սետովայի հետ Պետերբուրգում, եւ և վախճանեցաւ երեսուն տարեկան հասակում Այնպէսով նրա միջոցին հաննող կարողութիւնը մնում է կառավարութեան անօրինութեան, որ պէտք է գործ դնէ Կովկասեցի բարեփոխական հաստատութիւնները վրայ, հանգուցեալի մօր կտակի մէջ այդ մասին ասուած է, «Եթէ Աստուած մի ասացէ, անշուակ կամ վաղահաս վախճանելու լինի որդին Դաւիդ-խանը, այն դուր անշարժ կ'պահերը, որ սոյն կտակով նրան են հանձնելու, պէտք է ընկ լինի կառավարութեան ձեռքը այն պայմանով, որ կայքի եկամտից Կովկասի սպարեական փոխարքայի հանձնութեամբ անօրինութեամբ գործադրուի աստուածածնոյ և հասարակութեան օգուակար գործերի համար»։ Թէ և Դաւիդ-խանն էլ է կտակ թողել իւր կնոյ աւուտով, բայց այդ կտակը օրինական արդող ղեռ հաստատութիւն չէր գտել, և անհնգութեան վրայ իրաւունք ունի և Բրահիմ-խանի ուրիշ թոռներին երունդները։

Էջմիւթնեւից մեզ գրում են. — ձեմա-
նի հայր տեսուչը պաշտօնական թղթ
ով հրաւիրում է դեր. Արխատակէս ե-
րակպոս Սիդորեանին ստանձնել ձե-
րանում կրեւոսոյց պաշտօնը, որի
մար նա պաշտօնապէս հրաւիրուած
է. Արխատակէս սրբազանը ծանօթանա-
լով ձեմարանի ծրագրի հետ, հայր տեսչի
աւիրագրին պատասխանում է Ս. Սի-
դին ուղղած մի յայտարարութիւնով
էջ յայտարարութեանը մէջ Արխատակէ-
սի իսկապող յայտնում է, որ ինքը ան-
սարաստ է ձեմարանի մէջ, ծրագրի

**) ՏԽԱ «ՆԱՐԻՄ» № 12.

Շուալութիւնը, թէ բարոյականութեան և թէ անբարոյականութեան մէջ փաստակար և վատ օրինակ է: Մենք թողնելով մի քանի նոր հայտնաբերած առևտրականներ, որոնք մի զիջելուք մէջ իրենց պարծանքին և շեւշու համար 70-ականն ռուբլի չաբա են տուել, կիսանք այս փոքրիկ խանութպանների, արհեստաւորների և դանադան անքան պարագուկներ ռանցցողների մասին, որոնք իրենց օրեկան պայմանը դժուարութեամբ են հայթայթում: Մեզ զարմացնում է այն երևոյթը, թէ այդպիսիներն ինչդ զորոտեմէ էին հինգսուոց, տասնոց չաբա տալիս Ամեմասնշան խանութպան «Հաբչին», որ խր խանութում հինգ անգամ տասը ռուբլու ապրանք չուրկն անգահական, 15-ից մինչև 25 ռուբլի չաբա էր տալիս բաղդաւոր սպալուկարներն Ուրպէս զի մեր սովորը սոնճաւորեալ չեղիկաբի, որ քառասուն կիլոյի այսքան կասենք, որ քառասուն մարդ մի զիջելուք մէջ մաս հինգ հարկւր ռուբլի չաբա են տուել. թող այժմ ընդ թերցողը հաշուէ, ի՞նչ միջին թուով անեն մէկը ո՞րքան չաբա տուած կլինի: Մենք չենք նախանձում և չ'անը ցատում մեր զղարկազդիների առատաւորէս առած հինգ հարկւր ռուբլի չաբա:

Дозволено цензурою. Тифлис, 31-го Января 1890 г. **Տպարան Կապիկ Լրագրի գրասենյակի** Типография конторы газеты Кавказъ, Гол. пр., д. Читахова.